

KÜFÜR ETMENİN KISA TARİHİ

A Brief History of Cursing

Hilal EKŞİ*

Öz

Toplumsal yaşamı şekillendiren insan temelli araçlardan biri de söylemlerdir. Gündelik hayatta kullandığımız söylemler için her ne kadar gelişigüzel ve önceden var olanların devam ettirilmiş olduğu düşüncesi hâkim olsa da esasında her söylemin toplumsal ve biyolojik bir arka planı vardır. Bu arka plan duygu, düşünce, im ve nihayetinde dil aracılığıyla oluşturulmaktadır. İşin mutfağındaki görünen araçlar ise biyolojik açıdan beyin ve onun donanımları ile toplumsal açıdan kültür olgusunun kendisidir. Her ikisinin ortak noktası etkileşim aracılığıyla şekillendirilebilir olmaları ve böylece toplumsal olarak zuhur ettirilmeleridir. Söz konusu çalışmada incelenen kitabın içeriğini genelde duygu, düşünce ve söylem aracılığıyla görünenden çıkarılan anlamlar yanı sıra özelde ise küfür içerikli söylemlerin arkeolojisinin disiplinler arası perspektiften anlaşılması oluşturmaktadır. Bu bağlamda toplumun anlaşılmasını birleştiren farklı bilim dalları gibi insanın anlaşılmasını birleştiren söylem, beyin, duygu ve im gibi araçlar vasıtasıyla mikrodan makroya doğru toplumsal bir analiz küfür üzerinden gerçekleştirilmektedir. Küfrün evrilen tarihiyle insanın ve toplumun tarihini tanımlayan eser aracılığıyla görebilmek mümkün hale gelecektir.

Anahtar Sözcükler: im, küfür, kültür, söylem, toplumsal değişim.

ABSTRACT

One of the human-based tools that shape social life is discourses. Although the idea that the discourses we use in daily life are arbitrary and pre-existing are continued, in fact, every discourse has a social and biological background. This background is created through emotion, thought, sign and ultimately language. The tools that appear in the kitchen of the work are the brain and its equipment in terms of biology and the phenomenon of culture in terms of society. What both have in common is that they can be shaped through interaction and thus socially manifested. While the content of the book examined in the aforementioned study reflects the meanings extracted from the visible through emotion, thought and discourse in general, it is the under-

* Yüksek Lisans Öğrencisi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalı, İstanbul/Türkiye. E-Posta: hilal_eksi_98@hotmail.com ORCID: 0000-0002-0190-3282.

standing of the archeology of profane discourses from an interdisciplinary perspective in particular. In this context, a social analysis from micro to macro is carried out through profanity by means of tools such as discourse, brain, emotion and sign that unite the understanding of man, such as different branches of science that unite the understanding of society. It will be possible to see the evolving history of blasphemy and the history of man and society through the work introduced.

Keywords: indicator, swear, culture, discourse, social change.

Mohr, Melissa (2015). *Küfür Etmenin Kısa Tarihi*. Çev. Zeynep Dörtok Abacı. İstanbul: Aylak Kitap, 332 sayfa.

Bir tarafta kaçamak bir cevap verdiğini iddia ederek “Kim konuşuyor?” sorusuna “konuşan biziz” yanıtını veren Pierre Bourdieu, diğer tarafta “imler ya da resimler hayal ederek düşündüğümüzde, size düşünen hiçbir fail söyleyemem” ifadesini beyan eden Ludwig Wittgenstein (2019: 34) ve bireyin tekil özne olmasından ziyade aynı anda sayısızca canlı ve cansız her şey olabileceği ile görmekte olduğumuz elmanın gerçekte elma değil “biz” olduğumuzu (yani “elma benim” söylemine denk gelen anlam) savunan Riccardo Manzotti (2018: 57). Öznenin kuruluşuyla bağlantılı, olumlama -kendilik olumlaması- temelli, söylem aracılığıyla inşa edilen şeyler bütünüyle Michel Foucault (2020) ve duygu olmadan zuhur edemeyecek bir akıl varlığına vurgu yapan Jonah Lehrer... Birbirinden bağımsızmış gibi görünen tüm bu hipotezleri birleştiren; sosyoloji, felsefe, nöroloji, biyoloji ve psikoloji gibi muhtelif doğal ve sosyal bilimleri kavuşturan bir inceleme nesnesi bulunmaktadır. Söz konusu olan bu nesne “toplum” denilen, yeri geldiğinde organizma ile bağdaştırılan yeri geldiğinde ise dışsallaştırılan yapının bizzat kendisidir. İncelenen toplum varlığı, anlaşılacak üzere parçalar halinde bilimin ve ilahi düşünsel alanlarının araçlarıyla bölünerek tarih boyunca tanımlanmaya çalışılmıştır. Tanımlama girişiminin meydana gelmesini sağlayan esas aktör ise modern toplum açıklamalarının başladığı andan itibaren tartışılacak olan “özne” ya da zıt biçimiyle “birey” algısıdır (Varlıktan ziyade algı mefhumunun kullanımı söz konusu kitap tanıtımı çerçevesinde daha uygun olarak görülmüştür. Zira varlığı var eden şeyin, ilerleyen açıklamalarda da görüleceği üzere düşünsel ve imgesel algılama kapasitesi olduğu hipotezidir. Bahsedilen iddiaya göre varlık, *ben*’in bizzat kendisidir. Ben ise beyin ve dolayısıyla onun yapı taşları ile beyni oluşturan kimyasallardan ibarettir. Öte yandan beyin fonksiyonel kılan temel ittirici güç de dışsal ve içsel uyaranlardır). Ancak özne-birey dikotomisi hakikaten modern toplumun ortaya çıkışıyla mı yoksa insan denilen (bilimlerin kendi alanları özelinde kullandığı tabirlerle

birey/özne/aktör vs.) varlığın doğumuyla mı başlamıştır? Ya da söz konusu varlığın -insan- doğasına mı içkindir?

Problemin cevabı biyolojik var oluş dizaynında gizlidir. Nitekim toplumu canlı forma dönüştüren etkenlik, insanın biyolojik donanımının içinde bir yerde bulunması gerekliliğini önceler. Eyleyen bir yapıya sahip olan insan, söz konusu etkenlik özelliğini vücudunda bulunan beyin organına borçludur. Bu noktada özne-birey dikotomisinin insanda zuhur etmesini sağlayan husus, beyin farklı bölgesel alanlara sahip olmasıdır. Beyin görüntüleme araçlarıyla elde edilen bilgilere göre beyin işleme merkezlerinin (duyumsama ve iletme alanları ile bilinçli eylemleri açısından yapılan ayırım) birleşik olarak kabaca iki alanda toplandığını söylemek mümkündür. Her iki alan kendi içinde muhtelif yapılara bölünmekle birlikte genel olarak iki isim altında birleştirilmektedir; ilkel beyin tabiriyle ün kazanan ve ilk ortaya çıkan parça olan limbik sistem ile evrimsel sürecin sonucu olarak gelişen prefrontal korteks. Sırasıyla duygu ve bilinçten sorumlu olan bu bölgeler dışarıdan ve içeriden karşılaştıkları uyarılarla eyleme, işleyişe geçmektedir. Beyne gelen ileti, öncelikle duygusal alanda işleme alınır ardından korteks kısmına bağlantılar aracılığıyla aktarılır. Doğrusal ilerlemeyi andıran işleme süreci görüldüğünün aksine esasında karmaşık ve doğrusal olmayan bir iletişim mekanizmasına sahiptir. Dolayısıyla eyleyen insanın eylemleri duygu tabanlı olup korteks sayesinde ilk deneyimden sonra hafıza haline gelmektedir. Daha sonraki başka eylemler yine önce duygulara hitap edip onları tetiklemekle beraber beyin hafıza haznesinden (kortekste biriken öteki eylemlere binaen deneyimlerden oluşan hafıza) yararlanarak ortaya çıkmaktadır. Böylece etken olan özne ve edilgen olan birey, beyin olaylarla karşılaşip deneyimler biriktirdiği iki alanda mayalanmaktadır. Herhangi bir olayı ilk kez yaşayıp tepki veren insan, özne konumundayken benzer veya aynı olayı başka yerde ve zamanda yaşayan insan ise geçmiş deneyimine binaen artık birey konumunda bulunmaktadır. Başka bir deyişle, hafızanın etkisi devreye girdiği andan itibaren -dolayısıyla toplum kendisini dayattığı andan itibaren, zira deneyimin ya da hafızanın oluşumunu sağlayan yegâne şey etkileşimdir ve bu da dışsal olanlarla iletişim kurmakla veya toplumsal arenada yer almakla gerçekleşmektedir- insan, bireyleşmektedir. Etkenlik, edilgenliğe dönüşerek duygulardan bağımsız olarak görünen bir rasyonel eyleme vurgu yapmaktadır. Fakat buradaki rasyonellik, akılcı ya da bilinç denilen özgün karar verme potansiyeli değil toplumsal olarak normlaştırılmış ve düzene uyma davranış yargılarını yansıtan eyleme biçimlerini anlatmaktadır. Tikelden tümele ilerleyen ancak tikeli meydana getiren dışsal etkenli döngünün sonucu olarak hikâyeleşen

insan edimi veya dikotomisi, esasında beynin ve *ben*'in gördüğünün ürünüdür. Böylece yazının başında Wittgenstein'in ifadesinden aktarıldığı gibi imlerle kurulan bir hafızanın varlığından söz etmek ve eylem çeşitlerinin görüngülerden oluştuğunu bildirmek mümkün hâle gelmektedir. Öte yandan Bourdieu'nun söyleminin kültürel bilinç dışına yapmış olduğu gönderme, toplumsalın içinde bireyleşmiş insanın – aynı zamanda en başında insanın bireyleşmesini sağlayan da yine insandan önce var olan toplumsalın kendisi iken – söyleminin kamusallığını ve var olan kültürel görüngülerin ortak bilinç hâline geldiğini yansıtmaktadır. Artık toplum içinde konuşan insan değil kültürel olarak oluşturulmuş bireyin bizzat kendisidir. Kültür iddiasının temelini teşkil eden öncesel varoluşa döndüğünde ise Manzotti'nin ifadesine yönelmek ve bu iddiayı Wittgenstein'inkiyle birleştirmek gerekmektedir. Zira Manzotti, varlığın varlığının öteki ya da görenin varlığına (var olan elma değildir, elma onu görendir, dolayısıyla “ben elmayım” argümanı makuldür) bağlı olduğunu aktarırken benzer şekilde Wittgenstein da yalnızca gördüklerimizin (imlerin) var olduğunu dile getirmektedir. Görünenin gören olduğu bir dünyanın oluşumu görenlerin genel toplamının hareketliliğinden (kültürel bilinç dışı) ibarettir. Diğer bir ifadeyle, tekil olarak görenin gördüğü etkileşim aracılığıyla genel toplama ulaşarak kültür hâline gelir ve böylece düşünsel ve duygusal alan kurulmuş olur. Kurulan şeyleri isimlendirme çabasından doğan söylemin kendisini her bireye dayatarak özne kuruluşunu gerçekleştirdiği düşünülmüş olsa da aslında mevcut varlık haline gelen yegâne şey benzerlikler bütünü ya da bireyleşmedir. Bu noktada Foucault'un ileri sürdüğü gibi oluşum esnasındaki temel etkenlerden bir diğeri (ötekiler, duygu ve beyin – duyumsama- dışsal dünyadaki imler) ise söylemlerdir. Söylemlerimizin bize ne söylediği ve söz konusu söylemlerin dili anlaşılmaya çalışıldığında sosyal ve doğal olanın birleşiminden türeyen toplumsal gerçeklik ya da gerçekliğin özündeki kurgusalılık ortaya çıkmış olacaktır.

Toplumun kuruluşundaki tüm bu araçları (duygu, im, düşünce, beyin ve söylem) birleştiren ve yukarıda bahsedilen soruların zihinde canlanmasını sağlayan, söylemden duygulara doğru sonsuz gerileme aracılığıyla varoluşun ne olduğuna dair giden bir yolculuğu kapsayan Melissa Mohr'un *Küfür Etmenin Kısa Tarihi* adlı kitabı, 2015 yılında Türkçeye kazandırılmıştır. Çevirisini Zeynep Dörtok Abacı'nın yapmış olduğu eser, Aylak Kitap tarafından yayımlanmıştır. Söylemin arkeolojik izini sürerek küfrün tarihsel değişim sürecini toplumsal olaylar çevresinde ele Mohr, görüngü halindeki cinselliğin biyolojik ve toplumsal araçlarla nasıl dış dünyaya yayıldığını doğal ve sosyal bilimleri birleştirerek aktarmaktadır. Dolayısıyla kitabı hem kendi ülkesinde hem de

Türkçeye kazandırılmasından ötürü değerli kılan en önemli husus, küfür hakkında yapılmış olan farklı alanlardaki (nöroloji, psikoloji, sosyoloji, antropoloji vs.) çalışmaları tarihsel anlatıyla bir çatı altında toplamış olmasıdır. Özellikle bizim ülkemiz gibi cinselliğin tabu olduğu ancak bir o kadar da küfürlü söylemler aracılığıyla dillerde yoğun bir şekilde yer aldığı toplumlarda aksi biçimde küfür hakkında yapılmış çalışmaların azlığından ötürü değerli bir araştırma konusunu yansıtmış olmasından ve literatüre yeni katkılar sunarak diğer disiplinler için alan açmasından dolayı değerli bir yapıtla karşı karşıya kaldığımızı söylemek mümkündür.

Toplam altı bölümle şekillendirilen kitap, Avrupa tarihindeki küfrün yerini incelemesinden ötürü başlangıcını Yunan'a dayandırmakla birlikte günümüze kadar evrimsel sürecin nasıl gerçekleştiğini tartışmaktadır. Hassaten aktarmış olduğu bağlamsal anlam iktidar mekanizmasına vurgu yapmaktadır. Nitekim yazar, tarih boyunca sarf etmiş olduğumuz söylemlerin, toplumsal değişim süreçlerini, takiben göstermiş olduğu güç temelli dönüşümünü, ilahi olandan bedensel olana doğru geçişini irdelemektedir. Cinsellik her ne kadar canlı varlığının zuhur etmesine paralel olarak kendisini göstermiş olsa da onun küfür olarak söyleme dökülmesi dönemsel bir biçimde şekil değiştirmiştir. Birinci bölümdeki Yunan ve Roma geleneğinde sıradan ve apaçık hâlde, rahatça sergilenen tüm cinselliğe (bedendeki yansıması, ilişki hâli ve beden organlarının göstergesel olarak dışsal ve mekânsal yapılara yansımış olması, nesneleştirilerek yeniden yaratılması) ve ona atfedilen “olağan” anlamı rağmen cinsellik, edimsel olarak olumsuz bir anlam teşkil etmese de küfür söylemine döküldüğü andan itibaren olumsuz mahiyete sahip olmaya başlamıştır. Uygulamaktan rahatsız olmayan Antik Romalılar, cinselliğin söyleme aktarılmasına aşağılayıcı gözle bakmışlardır. Zira onlar cinsel edimi aktiflik-pasiflik ilişkisi içerisinde görmektedirler. Aktif olan her zaman erkek, pasif olan ise hep kadın olmalıdır. Fakat bu noktada tek bir istisnanın olduğu durum söz konusudur; oğlancılık. Yaşça büyük erkeklerin erginlenme çağına gelmiş oğlanlara cinsi manada yaklaşması, tabiri caizse ilkel toplumlardaki erginlenme törenlerine benzetilebilir. Dolayısıyla erkek erkeğe olan cinsel ilişkide aktif-pasif bakış açısı bulunmamakta ve böylece aşağılayıcı bir anlam çıkmamaktadır. Ast-üst ilişkisi ve anlamı yalnızca karşıt cinsellikte yer almaktadır. Cinsel edime yüklenmiş görüngeselden türeyen anlam, aşağılama amaçlı söylemlere yansımanın başlangıcını teşkil etmektedir. Erkek cinsel organına yüklenen olumlu ve kutsal anlamlar, zamanla mekânın dilinden çocukların boynuna takılan -onları nazardan koruduğuna inanıldığı için- *fascini* (penis) simgesine kadar yansıtılmıştır (Mohr, 2015: 36). İlginç bir

şekilde günümüzde küfür kelimesinin kendisinin olumsuz bir mana taşımasına karşı olarak o dönemlerde küfür –hatta bugün küfür başlığı altında topladığımız söylemler o zamanlarda küfür olarak bile adlandırılmıyordu, olaya şimdiki zamandan zamansal biçimde bakmamızdan ötürü “küfür” mefhumu kullanılıyor burada- olumsuz bir manaya gelmiyordu. Aksine özellikle düğünlerde bol bol cinsel içerikli söylemlerde bulunuluyordu. Çünkü bu söylemlerin daha fazla doğurganlığa sebep olacağına inanılıyordu (Mohr, 2015: 62). Olumsuz anlama gelen tek bir istisnai kullanım vardı, o da cinsel organı yalamak ya da ağza almaktı, yani oral sekste bulunmaktı. Zira ağız kutsal olarak kabul edilen organlardan biriydi ve o böyle edimlerle kirlenilemezdi.

Ağza atfedilen kutsallığın nedeni kitabın ikinci bölümü olan “Cennetteki Gibi Yeryüzünde: İncil” başlıklı kısımda daha net belli olacaktır. Kutsal metinlerin tarih sahnesinde görünürlük kazanmasıyla söylem ve söylemin dışı vurulduğu organ önemli konuma gelmiştir. Bu dönemde artık ilahi olanın gücü söylem aracılığıyla toplum üzerinde hâkim olmaya başlamıştır. Sözgelimi beddualar/yeminler Tanrı’yı göstererek, imleyerek bireyler arasında savunma mekanizması halinde konumlanmıştır. Tanrı ve insan arasında kurulan iletişim (yeminler), dikey (Tanrı-insan) ve yatay (insan-insan) iktidarın kurulumundaki başlıca faktörlerden biridir. Kutsal metinlerde sıklıkla geçen yeminler –özellikle Tanrı’ya yemin olsun ki vb. söylemler – Tanrı’nın kendi iktidarını meşrulaştırmakla birlikte (Mohr, 2015: 90) gücün ilahi olana ait olduğunun arka planındaki simgeyi ifade etmektedir. Söyleme ve onun aracılığıyla ilahi olana atfedilen güç, yemin ve beddualarda kendini gösterirken gündelik hayat pratiklerinde bedensel uygulamalarda da fark edilmektedir. Nitekim yemin etmek eylemi, Tanrı’yı şahit göstererek biyolojik bir organ olarak ağızla icra edilmenin yanı sıra toplumsal bir eylemi daha beraberinde getirmektedir. Cinselliğe vurguda bulunan bu eylem, ellerin cinsel uzuvları kapatacak şekilde ön kısımın birleştirilmesidir (Mohr, 2015: 95). Günümüzde ibadetler esnasında ellerin –sözgelimi namaz kılarken kadın ve erkeklerin ellerinin konumlandığı organlara dikkat edildiğinde- konumlanışı cinsellik ile kutsalın ilahi güçle olan bağlantısının varlığı gözden kaçırılmamalıdır. Tarih boyunca kutsallık, güç, ilahi olan ve cinsellik iç içe yol almış vaziyette olmasından ötürü küfür mefhumunun başlığı altında toplanan söylemlerin değere içkin olması kaçınılmaz hâle gelmiştir.

Üçüncü bölüme ayrılan Ortaçağ dönemi, sakınmanın devam ettiği, cinselliğe yöneltecek söylemlere ve hareketlere karşı mesafeli durulan bir dönemdir. Bu dönemdeki hakaretvari sözler ya da güç gösterisini yansıtan keli-

meler daha çok üstü kapalı biçimde aktarılmıştır. Sözelimi genellikle kadınlara “orospu” yakıştırmaları yapılırken –ki bu kelime tarihte önce erkekler için kullanılmıştır– erkeklere daha çok şerefsiz, hırsız, düzenbaz gibi karaktere ilişkin söylemler lanse edilmiştir (Mohr, 2015: 122). Öte yandan söylemsel olarak kapalı söz konusu olsa bile Antik dönemdeki gibi bedensel çıplaklık “olağan” karşılanmaktaydı. Dolayısıyla tarihte ikinci defa görünen ile görünenen oluşturulan anlam arasındaki zıtlık –cinsellikle alakalı durum, edime olumsuzluk atfedilmezken onun söyleme dökülmesi olumsuzluk içermektedir– zuhur etmiş vaziyettedir.

Cinselliğe içkin olarak küfür söylemlerinin izini süren yazar, Ortaçağdan sonra dördüncü bölüm itibarıyla yeniden yükselişe geçen müstehcen kelimelerin Rönesans döneminde nasıl seyir gösterdiğini incelemeye tabi tutmuştur. Müstehcenliğin, insan bedenine ait ve onun edimlerinin sonucu olan cinsel ilişkinin söylemlerde apaçık şekilde ve özellikle bu kez hakaretimiz şekilde kullanılmasının nedenini yemin ve beddua kullanımlarının toplumsal arenada azalmasına bağlayan Mohr, ilahi güçten bedensel güce nasıl geçildiğini açıklamaktadır. İlk “müphem/kaçamak konuşma” olarak adlandırdığı dilsel bir oyundan bahseder. Söz konusu dilsel oyun, itirafın kapalı şekilde gerçekleştirildiği fakat aynı zamanda karşı tarafı belirsizlikte bırakan bir anlam içerir. Sözelimi “bu kadınla sevişmedim, öyle olsa bile sizi ilgilendirmez” itirafı, bir şeyi yapmadığını ancak yapabileceğini ya da aslında yapmış olabileceğini bildirmektedir (Mohr, 2015: 154). Dolayısıyla güç artık kilisenin metinlerinde ya da gözetmenlerde değil, insan varlığının kendi bedenine ait bir olgu haline gelmiştir. Anlaşılması gereken nokta, söylemsel ifadelerin hareketleri nasıl şekillendirebileceğidir. İnanılan düşünce söyleme, söylem ise harekete yansıyor yeni bir inanç doğurmaktadır. Bu inanç ilahi olandan bedene, insanın kendisine geçmiştir. Görünürde yeminin azalmasının diğer nedenleri; Protestanlığın gelişimi ile Tanrı–kul arasındaki ilişkinin farklılaşması, kapitalizmin etkisiyle yapılan sözleşmelerin insan söylemine yüklemiş olduğu güç ve medeniyet ya da uygarlığın yükselişi (duyguların, özellikle öğrenme ve utanç duygularının toplumsal olarak yaratılması) (Mohr, 2015: 155).

Müstehcenliğin tekrar yükseldiği Rönesans döneminin içinde ve özellikle sonlarına doğru gelişen farklı toplumsal olaylara binaen –medeniyet inşa sürecinde rol oynayan duygular, toplumsal inşanın oluşturduğu ilk duygu utanç ve öğrenme– Viktoryen dönemine zemin hazırlanmıştır. Beşinci bölümde “Hüsnü Tabir Çağı” isimlendirilmesiyle toplumsal duyguların söylemlere ve gündelik hayata nasıl yansıdığı aktarılmıştır. Nitekim müstehcen olan

yeniden kamera arkasına geçmeye, halı altına sürüklenmeye maruz kalmıştır. Michel Foucault'nun "kendilik olumlaması"nın zuhur ettiğini iddia ettiği dönem bu dönemdir. Ötekilerden, alt sınıflardan kendilerini ayırma isteyen üst sınıflar kendi hâl ve hareketlerini önce düşünsel olarak kurgulamış ardından uygulamaya geçmiştir. Medeniyet tasavvuru olarak nitelendirilebilecek davranışların böyle bir ortamdan ileri geldiğini söyleyebilmek mümkündür. Müstehcenlik bu dönemde yalnızca sözlerde gizlenmemiş, dış dünyada maddesel olarak insanın "ayıplanan" ya da "mahrem" olarak görülmeye başlandığı bedensel bölgelerini –bacak, cinsel organlar, göğüs/meme – andıran her türlü alet, araç, insan yapımı olan şeyler örtülmeye başlanmıştır. Sözelimi masaların bacakları hoş bir görüntü olmamasından –temel nedeni insan bacağını çağırıştırmamasından ötürü– dolaylı bezlerle kapatılmıştır (Mohr, 2015: 230).

İnsan davranışlarına ve onun anlamına yönelen son dönemlerin ardından kendisiyle, kendi varlığıyla öteki olarak baş başa kalan insan, birbirleriyle olan problemlere yönelmek zorunda kalmıştır. Kitabın son bölümünü teşkil eden günümüz ile yakın geçmişin tarihi, savaşımın tarihi olmuştur. Bu dönemlerde ilk savaş kurgulanan sınıflar arasındayken zamanla genişleyerek yine toplumlar arasında çatışmaya evrilmiştir. Modern teknolojilerin gelişmesiyle küfürlü söylemler hakkında yapılan çalışmalar çeşitlilik göstermiştir. Sözelimi bir yandan savaş yıllarında küfürlü söylemlerin arttığı ortaya çıkarırken diğer yandan bu söylemler nöroloji ile psikolojinin ilgi odağı hâline gelmiştir. Her farklı bilim dallarının varmış olduğu ortak kanı ise küfrün işlevi hususundadır. Bu işlev, bireyleştirilen insana güç duygusunu bahşetmesidir. Son dönemle birlikte artık küfür her yerdedir. İnsanın zorlandığı, sevindiği, üzüldüğü, mutsuz olduğu, şaşırdığı, yenildiği anlarda imdadına yetişen söylem hâline gelen küfür, günümüzde ne saklanması gereken ne de utanılan bir söylemi yansıtmış bir hâldedir. Aksine cinselliğe bakış açısı kendi içinde olağanın yanı sıra –ki bu olağanlık hala günümüz Doğu toplumlarında "mahremiyet" ve "meşruluk" içinde kabul edilen bir şey iken– söyleme döküldüğünde olumsuzluk barındırmaktadır. Literatürde yapılan çalışmaların çoğunluğunun küfrün işlevi üzerine gerçekleştirilmiş olmasından ötürü Melissa Mohr'un söz konusu eseri tarihsel ve toplumsal bakış açısı yansıtmasına binaen alana ciddi bir katkı sağlamıştır. Öte yandan bundan sonraki yapılacak olan yeni çalışmalara içeriğinin geniş kapsamlı olmasıyla alan açmaktadır.

Kaynakça

- Foucault, Michel (2020). Cinselliğın Tarihi. Çev. Hülya Uğur Tanrıöver. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Manzotti, Riccardo ve Parks, Tim (2018). *Zihnın Ucu Bucağı: Bilinç ve Dünya Bir Midir?* Çev. Özde Duygu Gürkan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Mohr, Melissa (2015). *Küfür Etmenin Kısa Tarihi*. Çev. Zeynep Dörtok Abacı. İstanbul: Aylak Kitap.
- Wittgenstein, Ludwig (2019). *Kahverengi Kitap Mavi Kitap*. Çev. Doğan Şahiner. Ankara: Fol Yayınları.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE -Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.